

Rozród w stadach bydła mięsnego

System zarządzania rozrodem w gospodarstwie utrzymującym bydło w dużym stopniu wpływa na opłacalność i efektywność hodowli. Urodzenie żywego, zdrowego cielęcia jest kluczowe dla funkcjonowania produkcji, a celem hodowcy jest uzyskanie w ciągu roku cielęcia od krowy, możliwie od największej ilości samic ze stada. Ważnym aspektem hodowli bydła mięsnego jest sezonowość wycieleń. Jest to szczególnie istotne dla hodowców, utrzymujących krowy przez większość czasu na pastwiskach.

Bydło należy do gatunków, które aktywność rozrodczą wykazują przez cały rok. Ruja, czyli okres aktywności płciowej samic, trwa stosunkowo krótko, średnio kilkanaście godzin, a okres pomiędzy kolejnymi rujami wynosi około 21 dni (18-24 dni). Tak więc zdrowa krowa lub dojrzała płciowo jałówka, jeżeli nie jest skutecznie pokryta lub zainseminowana, wykazuje objawy rujowe mniej więcej co 3 tygodnie. Buhaje są natomiast aktywne płciowo przez cały rok.

Dojrzałość płciowa i rozplodowa bydła mięsnego

Osiągnięcie **dojrzałości płciowej** oznacza, że rozwój układu rozrodczego zaawansowany jest na tyle, by w jajnikach jałówek były produkowane dojrzałe komórki jajowe, a w jądrach buhajków – dojrzałe plemniki. Jałówki osiągają dojrzałość płciową w momencie wystąpienia u nich pierwszej owulacji, co może nastąpić już w wieku 7-9 miesięcy i przy masie ciała ok. 40% dorosłej krowy, a regularne cykle występują już u większości 9 miesięcznych jałówek, u buhajków ras mięsnych przypada to średnio na wiek 8-10 miesięcy. Ten etap w życiu zwierzęcia to okres intensywnego wzrostu i rozwoju, i rozpoczęcie użytkowania rozplodowego w tym wieku spowodowałoby zahamowanie tych procesów. U dojrzewających buhajków nasila się w tym czasie także wzajemne obskakiwanie, taki behawior jest przygotowaniem do rozrodu oraz próbą ustalenia dominacji. Najczęściej obskakiwane są buhajki słabsze, podporządkowane silniejszym osobnikom.

Drugim etapem rozwoju organizmu jest uzyskanie **dojrzałości rozplodowej (hodowlanej)**. Wskaźnikami zaawansowania tego rozwoju są masa ciała, wiek, kondycja i stan zdrowia zwierzęcia. U ras mięsnych dojrzałość rozplodowa ma miejsce, gdy jałówka osiągnie około 2/3 masy ciała dorosłej krowy danej rasy. Jałowice ras dużego kalibru (np. Charolaise, Piemontese) oraz gorzej wyrosnięte zaleca się kierować do rozrodu później, a ras mniejszych i wcześniej dojrzewających (m.in. Limousine, Hereford, Aberdeen Angus), przy dobrym żywieniu można kryć wcześniej. W podjęciu decyzji o rozpoczęciu użytkowania rozplodowego samic warto kierować się ich masą ciała. Uważa się, że optymalna masa ciała zacielanych jałówek ras Angus, Hereford powinna wynosić około 360-380 kg, a ras Charolaise, Simentalska, Limousine, Salers w granicach 400-420 kg. Jałowki powinny być wyrosnięte, aby nie zostały zdominowane przez starsze krowy, szczególnie po porodzie, ze względu na związany z tym stres i konieczność zadbania o cielę. Jeżeli zależy nam na długim użytkowaniu

krowy, to jałowice w momencie krycia muszą być dobrze odchowane. Ważnym argumentem jest również to, że jałówki wcześniej zacielone rodzą mniejsze i często mniej żywotne cielęta. Buhajki pełną dojrzałość hodowlaną osiągają w wieku 18-24 miesięcy. Przy umiarkowanej eksploatacji buhajka, jego użytkowanie rozplodowe można rozpocząć już w wieku 15 miesięcy w przypadku ras wczesnie dojrzewających i 18-20 miesięcy w przypadku ras późno dojrzewających.

Metody rozrodu

W rozrodzie bydła mięsnego wyróżniamy następujące metody rozrodu: krycie naturalne i sztuczna inseminacja. Zdecydowanie przeważa krycie naturalne, a możemy tutaj wyróżnić:

- **krycie wolne:** w zależności od wielkości stada używa się jednego lub kilku buhajów. Należy zwrócić uwagę na konkurencję między samcami. Buhaje powinny być dobrane tak, by tolerowały się wzajemnie i nie rywalizowały ze sobą. Dlatego nie należy używać dwóch byków w podobnym wieku i masie. Przyjmuje się, że na jednego byka przypada 30 krów. Zaletą krycia wolnego jest eliminacja problemów związanych z wykrywaniem rui oraz wysoka skuteczność zacielen. Istnieje bowiem znaczna szansa, że jedna samica zostanie pokryta nawet 2-3-krotnie w jednej rui.
- **krycie haremowe:** w tym systemie krowy dzieli się na stałe grupy do których przypisuje się byka. Na jednego byka przypada od 20 do 25 samic. Grupa samic powinna być nieco mniejsza w porównaniu z kryciem wolnym, by uniknąć obniżenia skuteczności zacielen w przypadku wystąpienia objawów rui u kilku krów w tym samym czasie. Korzyścią z obecności jednego buhaja w grupie jest znane pochodzenie potomstwa, dlatego jest przydatna w stadach hodowlanych.
- **krycie dozorowane**, inaczej krycie z ręki: polega na doprowadzaniu do byka krowy w rui. Odbywa się pod całkowitym nadzorem hodowcy, który sam dobiera odpowiedniego buhaja do krowy oraz ustala termin krycia na podstawie obserwacji objawów rui. Metodę krycia dozorowanego zaleca się wówczas, gdy nie jest opłacalne utrzymywanie buhaja, głównie w stadach liczących do kilkunastu krów. W porównaniu z dwiema poprzednio opisanymi metodami krycie dozorowane wymaga dużego zaangażowania od hodowcy lub personelu.

Krowy nie cielne są powodem strat ekonomicznych. Wysoka płodność i wysoki wskaźnik cieląt odsadzonych są największą przyczyną poprawy rentowności w hodowli bydła mięsnego. Wybór i decyzja hodowcy względem metody i zarządzania rozrodem powinna zależeć przede wszystkim od kosztów, systemu utrzymania i liczebności stada.